

■ Фотаздымак з гісторыяй

«ЗА ВАС Я БОГУ ПАМАЛЮСЯ...»

Гэтыя словы з верша святара Піліпа Лузгіна (на здымку — ён у цэнтры), — піша Ірына СТОМА з аграгарадка Язна. — Пажоўкля ж картачка з вельмі цікавай гісторыяй захавалася ў сям'і маленькага хлопчыка, які стаіць перад бацюшкам і сваёй хроснай, матушкай Вольгай. На адваротным баку напісана рукой святара: «1933 года, январь 4 дня. На память крестнику моей жены Антошке Викторовичу Фурсу. Протоиерей Филипп Лузгин».

Маю копію гэтага здымка. Трапіў ён да мяне падчас падрыхтоўкі да святкавання 155-годдзя з дня нараджэння нашага сённяшняга царквы протаіерэя Піліпа Лузгіна. Дасылаю здымак з дазволу яго гаспадара, гэтага маленькага хлопчыка, які сёлета святкуе сваё 90-годдзе.

Антон Фурс — ураджэнец вёскі Язна. Пра яго з жонкай (Аляксандра Умпіровіч) пісала «Звязда» ў артыкуле «Героі, якім даравалі» (15 верасня 1992 года). Гэта гісторыя дзяўчат і хлопцаў, нашых землякоў, навучэнцаў пасляваенных педвучылішчаў у Глыбокім і Паставах, якія стварылі Саюз беларускіх патрыётаў. У 1947 годзе

былі рэпрэсаваны, пазней рэабілітаваны.

Здымак зроблены падчас святкавання 50-годдзя сумеснага жыцця бацюшкі і матушкі Лузгіных, дзесьці ў 31-м ці 32-м годзе. Айцец Піліп прыехаў да нас у вёску ў 1920 годзе. Кожны пражыты тут дзень ён запісваў у Летапіс Язенскай Спаса-Праабражэнскай царквы. Дзякуючы яму мы цяпер ведаем пра падзеі таго часу, пра сваіх родных. Наш святар чалавек быў надзвычайны, таленавіты. Тое, што бачыў, што яго

ўражвала, ён перадаваў вершаваным радком. Свае вершы ён таксама занатоўваў у Летапісе.

Да дня нараджэння айца Піліпа на яго магіле ўстанавілі прыгожы жалезны крыж. Зрабіў яго сын Антона Фурса — Юрась. Упрыгожылі помнік таблічкамі з вершамі святара, пазнаёмілі з яго паэтычнай творчасцю ўдзельнікаў фестывалю «Язенскі дабравест». (У «Звяздзе», дзесьці ў 2012 годзе, быў змешчаны артыкул пад такой назвай.)

...Сярод гасцей Лузгіных на здымку ёсць айцец Іаан Кур'ян, які адзначаны за сваю дапамогу партызанам падчас Вялікай Айчынай вайны ў Мінскай вобласці.

За святаром і яго жонкай стаяць дзве жанчыны вельмі складанага лёсу. Старэйшая — Вера Дзімітрыёўна Мурашова (была замужам другі раз за Васілём Нікіціным, выкладчыкам Люблянскага ўніверсітэта ў Югаславіі, куды выехалі пасля рэвалюцыі з Петраграда). Побач з ёй яе нявестка Мурашова Надзея

Віктараўна, якая засталася ў памяці старэйшых жыхароў нашай вёскі, яе вучняў, таленавітай выкладчыцай Язенскай школы па выяўленчым мастацтве і музыцы, удзельніцай і пастаноўшчыцай спектакляў.

Вера Дзімітрыёўна Мурашова — маці двух сыноў. Адзін з іх, Яўген Фёдаравіч, — уласнік маёнтка ў суседняй вёсцы Курывавічы. У свой час скончыў Ціміразеўскую акадэмію па спецыяльнасці агранома і спецыяліста лясной гаспадаркі. Сваю гаспадарку ён вёў па навуцы. Гаварылі, што ў Яўгена Фёдаравіча было шмат арандараў зямлі і ён усяляк дапамагаў ім, асабліва ў цяжкія гады недароду — надзяляў элітным пасяўным насеннем, падтрымліваў матэрыяльна. Яго жонка Надзея Віктараўна з прыходам Чырвонай Арміі выехала ў Югаславію да маці свайго мужа. Сам Мурашоў застаўся ў Курывавічах, спадзеючыся на тое, што ён нікому зла не рабіў, а толькі дапамагаў усім, хто быў у бядзе. Але ў канцы 1939 года быў арыштаваны і кінуўся ў турму НКВС у Беразвеччы каля Глыбокага. Там, не вытрымаўшы здзекаў, кінуўся ў гарэўшую топку і загінуў.

Другі сын Веры Дзімітрыёўны — Дзімітрый Фёдаравіч, доктар геолога-мінералагіч-

ных навук, выкладчык Ленінградскага горнага інстытута, узнагароджаны ордэнам Леніна і Сталінскай прэміяй. Яго навуковыя і практычныя пошукі былі звязаны з Алтаем, Уралам, раёнамі Заходняй Сібіры. Але асноўная праца Мурашова — гэта Кольскі паўвостраў. Менавіта ён адкрыў там буйныя жалезарудныя радовішчы, забяспечыўшы стварэнне сыравіннай базы для чорнай металургіі паўночнага захаду СССР. Яго адкрыцці і сёння не страцілі сваёй значнасці.

P.S. Людзі, пра якіх я напісала, заслугоўваюць нашай павагі і памяці. Дарэчы, я ваш падпісчык з пачатку 70-х гадоў да сённяшняга дня. Яшчэ ў студэнцкія гады (вучылася на гістфаку БДУ) пры размеркаванні падпіскі мне выпала «Звязда».

Шаноўныя чытачы! Конкурс «Фотаздымак з гісторыяй» працягваецца. Мы па-ранейшаму чакаем ад вас цікавых фота з сямейнага альбома. Здымкі (не больш за тры) з невялікай гісторыяй дасылайце з адпаведнай пазнакай на адрас: вуліца Б. Хмяльніцкага, 10а, 220013, г. Мінск або info@zviazda.by. Найлепшага аўтара чакае прыз. Арыгіналы дасланых фотаздымкаў абавязкова вяртаюцца.

■ Адкуль расце нос

«ГЭТА МЯДЗВЕДЗІК З'ЕЎ ВАРЭННЕ!»

Чаму малыя хлусяць? Спытайце ў бацькоў!

Знаёмая паскардзілася: «Дачка пачала хлусіць. Малая (5 гадоў) папрасіла тэлефон — паглядзець фотаздымкі, а на самай справе ўключыла праз інтэрнэт мультык (сёння для гэтага нават не абавязкова ўмець пісаць. — Аўт.) Калі праз 10 хвілін знайшла яе пад канай, дзяўчынка пачала апраўдвацца, што выпадкова на «Фіксікаў» натрапіла. Спачатку разлавалася: «Падманваеш?!» А потым схяманулася, пачала тлумачыць, што няпраўду казаць дрэнна. Але ўсё роўна вельмі расхвалялася: дачка яшчэ такая маленькая, а ўжо хітруе. Што будзе далей?»

Насамрэч падман — гэта заўсёды непрыемна, але калі пачынаюць хлусіць дзеці, бацькі непазбежна павінны задаць сабе пытанне: што я раблю не так? Чаму дзеці кажучы няпраўду і як гэтага не дапусціць? Пагаворым з псіхолагам Цэнтра пасяховых адносін Сяргеям ЖАДЗЬКО.

— Хлусня — гэта сімптом, а прычыну трэба шукаць у сям'і. Базавая рэч у якой — давер. Дарэчы, ён зараджаецца яшчэ ў эмбрыянальным перыядзе, паступова ўмацоўваецца падчас таго, як маці носіць дзіця, нараджае, корміць, клапоціцца аб ім, праяўляе ўвагу. Дзіця адчувае, што яго любяць, заўсёды падтрымліваюць, яно важнае для маці.

Калі цяжарная часта трывожыцца, дзіцяці няўтульна, і яно таксама пачынае непакоіцца: што там такое здарылася? Можа, адбылася разрыў базавая даверу, што ўплывае на існаванне чалавека ўвогуле. Калі бацькі першапачаткова правільна выходваюць дзіця, ніякіх супярэчнасцяў не ўзнікну, а калі ўзніклі, прыйшоў час падумаць, дзе яны памыліліся і пастарацца выправіць сітуацыю.

— У якім узросце дзеці могуць свядома хлусіць?

— У 4—6 гадоў. Дагэтуль малыя больш фантазіруюць, яшчэ дастаткова не адрозніваючы рэальны свет ад выдуманнага.

— Што штурхае дзяцей на падман?

— Як ні кур'ёзна гучыць, але самай бацькі. Калі хлусяць. Нельга пры дзіцяці тлумачыць сваячцы, што вы не прыйдзеце ў госці, бо захва-

рэллі. Калі гэта на самай справе не так. Дзіця паступова зразумее, што можна сказаць няпраўду і не рабіць таго, што не хочацца. Дзеці капіруюць паводзіны дарослых. Таму, калі не хочаш, каб хлусіла малое, не хлусі сам. Трэба імкнуцца стаць прыкладам для яго.

Не давайце пустых абяцанняў. Парушыўшы сваё слова некалькі разоў, вы ўпэўніце дзіця, што абяцанне не значыць рабіць, і яно можа пераняць такую практыку.

— Ці можна сцвярджаць, што забарона параджа падман?

— Так. Але, калі яна неабгрунтаваная. Нельга і кропка. Заўсёды трэба растлумачыць сітуацыю. Паспрабаваць даклікацца да сэрца. Нават, калі дзіця маленькае і не разумее ўсяго да канца, на падсвядомым узроўні ў яго гэта адаб'ецца. Шчыра кажучы, тое, што забараняецца рабіць дзецям асобна, можна ажыццявіць разам з бацькамі.

— А калі бацькі забараняюць з добрых памкненняў? Напрыклад, празмерны прагляд мультыкаў. Некаторыя ў такіх выпадках кажучы, што сёння па тэлевізары іх няма.

— Усё роўна падман. І з часам дзеці аб гэтым даведаюцца. Каб не прыходзілася выкручвацца, трэба папярэдзіць малога, што яму дазваля-

Пачытайце з малечай пра казачныя прыгоды драўлянай лялькі. Нос Пінокія пачынаў расці, калі ён спрабаваў кагосьці падмануць...

ецца глядзець паўгадзіны ў дзень, а потым зацікавіць іншым. На жаль, часам бацькам прасцей даць дзіцяці тэлефон, пасадзіць перад тэлевізарам, каб займацца сваімі справамі, чым прыдумаць, як разам бавіць час.

— «Я не ела варэння. Гэта мой мядзведзік Топачка да яго дараўся», — кажа малеча. Здаецца, такі бескарыслівы падман...

— Справа ў боязі пакарання. Бацькі неадэкватна рэагуюць на звычайныя дзіцячыя правіннасці, няўданы. Пакаранне заўсёды павінна адпавядаць віне, быць справядлівым, своечасовым (бессэнсоўна ляць увечары за тое, што зрабіў зранку), без прымянення «грубай» сілы. Калі дзіця напракудзіла, і не прызнаецца, значыць, яно не адчувае, што бацькі яго зразумеюць. За кожным учынкам стаіць прычына, якую няблага б і выслухаць.

— З якой нагоды часцей за ўсё падманваюць больш старэйшыя дзеці?

— У школьным узросце бацьца расчараваць бацькоў, атрымаўшы дрэнную адзнаку. Здаецца, тата і мама хочуць як лепш — каб дзіця

добра вучылася. Але матывуюць яго няправільна: «Не дай бог атрымаеш нізкую адзнаку!». У рэшце рэшт, так і адбываецца, бо дзіця адчувае прэсінг, які не прымушае больш старацца. Адсюль выдраныя старонкі з дзённікаў, пропускі заняткаў.

Матываваць трэба не на адзнакі, а на веды. А працэс навучання зрабіць цікавым і захапляльным. Не пуськаць справу на самацёк, калі нешта незразумела, абавязкова царпліва тлумачыць, разбірацца разам.

Распаўсюджаная прычына падману ў падлеткаў — гіперапека, звышкантроль з боку бацькоў. Памятайце, што перад вамі амаль дарослы чалавек, і каб пабудоваць з ім адносіны на даверы, трэба абавязкова лічыцца з яго меркаваннем, раіцца з ім, дзяліцца сваімі сакрэтамі.

Нездарма кажучы, што падлеткавы ўзрост — гэта экзамен для бацькоў. І калі дачка ці сын у гэтым узросце хлусяць ім, яны яго не прайшлі.

— Даволі часта можна пачуць, як школьнікі хваляцца адзін перад адным, што тата працуе ў

банку, у яго дарагая машына, але на самай справе гэта выдумкі.

— Маленькаму чалавеку не хапае ўпэўненасці ў сабе. І падман — гэта спосаб самасцвярджэння. На жаль, сёння праблема стаіць вельмі востра. Равеснікі ацэньваюць адзін аднаго па дарагіх рэчах. Яны лічаць, што каб стаць «сваім», не трэба рабіць добры ўчынак, дастаткова набыць файны смартфон. Бацькам пад сілу растлумачыць, што чалавечы якасці, адносіны, здольнасць любіць і дараваць вышэй за матэрыяльнае.

— Як правільна рэагаваць на падман?

— Ні ў якім разе не крычаць. Не панікуйце. Абмяркуйце сітуацыю, разбярыцеся дасканала, чаму дзіця кажа няпраўду. Паспрабуйце вырашыць праблему разам, прывядзіце прыклады, як вы сябе паводзілі ў адпаведнай сітуацыі. У далейшым пазбягайце фактараў, якія правакуюць на падман.

Бурная рэакцыя можа нават штурхаць дзіця на хлусню. Асабліва ў малодшым узросце, калі яму не хапае ўвагі. Убачыўшы, колькі эмоцый у вас выклікала яго хлусня, яно будзе падманваць зноў і зноў, каб атрымаць пэўную рэакцыю. Так робяць і старэйшыя дзеці, калі ў іх з'яўляецца брацік ці сястрычка. З-за недахопу ўвагі, яны могуць перакладаць сваю вину на малога. Бацькам неабходна паводзіць сябе такім чынам, каб рэаўнасці ў аднаго да другога не ўзнікала.

— Хлусня можа ўвайсці ў прывычку?

— Так. Калі бацькі правакуюць: «Ён жа хлус!» Ніколі не крытыкуйце асобу, толькі паводзіны. Памятайце, што гэта вы выхавалі дзіця такім, вы не стварылі ўмовы, каб яно развілася правільна.

Гутарыла Яна ЛЫЧКОЎСКАЯ.

lychkouskaya@zviazda.by